

zelfs gaat voortplanten. Afgravingen (in het Maasdal) en Maasplassen met een goed ontwikkelde oevervegetatie behoren daarbij zeker tot de betere potentiële biotopen. Het verschijnen van de Zuidelijke Keizerlibel past in de opmars van andere zuidelijke ongewervelden in Nederland zoals Sikkelsprinkhaan (*Phaneroptera falcata*) (HERMANS *et al.*, 2000), Zuidelijke spitskop (*Conocephalus discolor*) (KLEUKERS *et al.*, 1996) en Wespenspin (*Argiope bruennichi*) (VAN DER LINDEN, 2000). Deze toename houdt vrijwel zeker verband met het geleidelijk warmer wordende klimaat in de jaren negentig.

DANKWOORD

Vincent Kalkman van het EIS-Nederland wordt hartelijk bedankt voor het verstrekken van de (voorlopige) soorttekst van de Zuidelijke Keizerlibel van het binnenkort te verschijnen standaardwerk over de Libellen van Nederland.

SUMMARY

LESSER EMPEROR (ANAX PARTHENOPE) FOUND IN LIMBURG

On 7 June 2000, a Lesser Emperor (*Anax parthenope*) was observed in a brook valley near the Belgian-Dutch border at Kessenich-Thorn. This was the sixth observation of this rare dragonfly species recorded in the Netherlands. The occurrence of the specimen may have been due to the period of unusually hot weather from the end of April to mid-May. This observation fits into a pattern of increasing numbers in western Europe during the 1990s, when the species was also found in England and Belgium. In view of the current climate changes, the species might be expected to start breeding in the Netherlands in the near future, as has also been found for other southern insect and spider species.

LITERATUUR

- JONES, S.P., 2000. First proof of successful breeding by the Lesser Emperor *Anax parthenope* (Selys) in Britain. J. Br. Dragonfly Society 16 (1): 20-23.
- GOUDSMITS, K. & R. KETELAAR in prep. Zuidelijke keizerlibel. Soorttekst t.b.v. Libellen van Nederland. Nederlandse Fauna 4.
- HERMANS, J., F. WILLEMSE, D. GROENENDIJK & U. KRÜNER, 2000. De opmars van de Sikkelsprinkhaan in Limburg *Phaneroptera falcata* (Poda 1761) (Orthoptera, Ensifera, Tettigoniidae). Natuurhistorisch Maandblad 89 (4): 67-72.
- KLEUKERS, R.M.J.C., K. DECLEER, E.C.M. HAES, P. KOLSHORN & B. THOMAS, 1996. The recent expansion of *Conocephalus discolor* (Thunberg) (Orthoptera: Tettigoniidae) in western Europe. Entomologists Gazette 47: 37-49.
- LERNER, S., 1984. Tweede waarneming voor België van de Zuidelijke Keizerlibel (*Anax parthenope*) te Zemst-Laarin Brabant. Gomphus 1 (1): 8-9.
- LINDEN, J. VAN DER, 2000. De opmars van de wespenspin *Argiope bruennichi* in Nederland (Araneae: araneidae). Nederlandse Faunistische Mededelingen II: 45-53.
- TOL, J. VAN, 1995. Een waarneming van *Anax parthenope* in Nederland. Contactblad Nederlandse Libellen Onderzoekers 23: 4-5.

BOEKBESPREKING

VELDGIDS NEDERLANDSE FLORA

EGGELTE, H.C., 2000. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht. 424 pagina's, ongeveer 1800 illustraties. ISBN 90.5011.135.1. Prijs f 69,50.

Een nieuwe flora voor Nederlandse planten? Het antwoord luidt: ja, en wel volgens een voor Nederland niet gebruikelijke opzet. Voor wie veelvuldig de bekende flora's gebruikt, is dit even wennen. Voor wie net is begonnen met het determineren van planten schijnt deze nieuwe veldgids een verademing te zijn. Althans volgens de inleidende hoofdstukken: de sleutels van andere flora's worden te lastig genoemd en plaatjesflora's zijn geen goed alternatief. In de veldgids wordt daarom een alternatieve determinatiesleutel gepresenteerd. De schrijver hoopt hiermee te bereiken dat beginners sneller resultaat boeken. Gevorderden zouden beter inzicht krijgen in de verschillen tussen soorten.

Het determinatiesysteem is opgebouwd uit drie soorten sleutels die achtereenvolgend worden doorlopen, namelijk een hoofdsleutel, 14 groeps-sleutels en 54 familiesleutels. De hoofdsleutel verdeelt de flora in enkele gemakkelijk te herkennen groepen, de groepsleutels leiden tot de families. Allereerst moet de eerste kolom van de sleutel worden doorgelopen, net zo lang een in deze kolom genoemd kenmerk op de te determineren plantensoort van toepassing is. Vervolgens wordt een tweede en soms derde, veel kortere, kolom op dezelfde manier doorlopen. Op deze manier wordt de familie-, groepsleutel of soort gevonden. Op zich een handig systeem. Een voor-

deel is dat sneller kan worden teruggevonden waar de sleutel zich vertakt naar twee verschillende soorten. Ook hoeft niet eerst het geslacht te worden bepaald, deze tussenstap is namelijk weggelaten. In veel gevallen kan de soort sneller gevonden worden, maar zeker bij de grotere families kan de determinatieroute toch nog aardig oplopen. Een voorbeeld is Klein kruiskruid, waarbij het aantal genomen stappen (binnen de familiesleutel) nauwelijks verschilt met dat in de Heukels. Bovendien is nog enig zoekwerk vereist omdat de verwijzing in de hoofdingel van de familiesleutel verkeerd is opgenomen. In de groepsleutels zijn ook soorten opgenomen. Dit is gedaan als de soort behoort tot een familie met minder dan vijf soorten of als ze een kenmerk bezit waarmee ze direct op soort is te determineren. Zo is Wolfspoot in twee hoofdsleutels en

twee keer in de familiesleutel terug te vinden.

Het boek bevat een duidelijke handleiding. Dit is zeker noodzakelijk; niet veel mensen zullen dit systeem gewend zijn, bovendien worden verschillende lettertypen gebruikt om het belang van een determinatiekenmerk aan te geven. De opgenomen termenlijst is uitgebreid, maar bevat helaas geen tekeningen.

In de veldgids staan alle in Nederland in het

wild voorkomende planten vermeld. Daarnaast zijn ook verwilderde planten opgenomen, waarbij de criteria ruimer zijn toegepast dan in de flora van Heukels. De meeste illustraties zijn van de hand van Dagny Tande Lid, de illustratrice van de Noorse flora van Lid. De meeste illustraties zijn duidelijk, toch zitten er ook veel onduidelijke illustraties bij. Een voorbeeld is Kleine leeuwklauw. Een tekening van Grote leeuwklauw is niet opgenomen, terwijl een gedetailleerde afbeelding van beide soorten de determinatie zeker kan verduidelijken. Daarnaast is de keuze voor de opgenomen tekeningen in sommige gevallen vreemd. Sommige algemene soorten ontbreken, terwijl weinig voorkomende adventieven en zeer

zeldzame of ausgestorven soorten wel zijn opgenomen. Wel bevat de gids enkele duidelijke en verklarende tekeningen. De Compositenfamilie begint bijvoorbeeld met een zeer verduidelijken- de tekening van de diagnostische kenmerken. Volgens de gids is gebruik gemaakt van duidelijk waarneembare en bij voorkeur vegetatieve kenmerken en zijn botanische vaktermen zo veel mogelijk weggelaten. De vraag is of het gebruik van vegetatieve kenmerken daadwerkelijk minder is dan in de gebruikelijke flora's. In sommige gevallen worden vaktermen te kunstmatig vermeden. Een voorbeeld is Kroontjeskruid. Via de sleutel kom je vrij snel uit bij de gevonden soort, maar je moet wel van mening zijn dat het om een

"onduidelijke bloem" gaat. Aan de andere kant worden botanische termen, zoals hyalinen of scher- mvormige pluim, niet vermeden. Als de geslachtsnaam van de soort bij de gebruiker bekend is, is het werken met deze veldgids erg onhandig. In de familiesleutels staan de soorten uit de verschillende geslachten door elkaar. Alhoewel de vragen die leiden tot een ander geslacht kunnen worden overgeslagen, moet in het geval dat de geslachtsnaam al is bepaald, toch de gehele familiesleutel worden doorlopen. De vraag is of beginners op deze manier snel de geslachten leren onderscheiden. Na enige botanische kennis neemt het gebruik van sleutels immers in sterke mate af. Als de veldgids gebruikt wordt voor de verificatie

van een soort is deze gids ook in zijn nadeel omdat geen samenvatting van de diagnostische kenmerken bij de soort is opgenomen. Of het boek inderdaad tot een nieuw standaardwerk voor de determinatie van planten behoort is de vraag. Mijns inziens biedt de veldgids nog te weinig voordelen ten opzichte van andere determinatiewerken. Aan de andere kant biedt deze flora ook praktische voordelen en zullen aanpassingen in de toekomst zeker leiden tot verbetering. Daarom ben ik toch vol lof over het werk dat de schrijver heeft verzet en de durf om een nieuw systeem in Nederland te introduceren.

Guido Verschoor

RECENT VERSCHENEN

WIEMAN, E.A.P., et al., 2000. Beoordeling ecologische effecten reactivering "IJzeren Rijn" op het gebied de Meinweg. Een toetsing in het kader van de EU-Vogelrichtlijn en EU-Habitatrichtlijn. 140 pp. Alterra, Research Instituut voor de Groene Ruimte, Wageningen. Bestellen door f 67,80 (incl. verzendkosten) over te maken op bankrek. 36.70.54.612 t.n.m Alterra o.v.v. "Alterra-rapport 081". Het natuurgebied de Meinweg is aangemeld als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn en aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn. Dit betekent dat het weer in gebruik stellen van de goederenspoorlijn de "IJzeren Rijn" of alternatieve tracévarianten eerst getoetst moeten worden aan de regels van beide richtlijnen. Negatieve effecten op leefgebieden van specifieke soorten moeten hierbij in beeld gebracht worden en zo veel mogelijk voorkomen of gecompenseerd worden. Het rapport beschrijft een onderzoek waarbij voor 11 diersoorten is nagegaan in welke mate negatieve effecten zijn te verwachten van het weer in gebruik nemen van de IJzeren Rijn en twee alternatieve tracévarianten. De beschreven soorten zijn alle soorten op basis waarvan de Meinweg is aangemeld en aangewezen als speciale beschermingszone en/of soorten die als indicator dienen voor de instandhouding van de prioritaire habitattypen op basis waarvan het gebied is aangemeld onder de Habitatrichtlijn. Voorbeelden zijn Adder, Das, Wielewaal en Rugstreeppad. Uit het onderzoek komt onder meer naar voren dat het permanent in gebruik nemen van het vroegere tracé in strijd is met de genoemde richtlijnen. Een tijdelijke reactivering blijkt echter geen onomkeerbare aantasting tot gevolg te hebben. Voor de alternatieven is de verwachting dat de negatieve gevolgen voorkomen kunnen worden.

COMMISSIE WATERBEHEER 21 E EUW, 2000. Waterbeleid voor de 21 e eeuw. Advies van de Commissie Waterbeheer 21 e eeuw. 120 pp., op te halen van de internetpagina www.wb21.nl. Door op deze pagina naar "actuele informatie" te gaan en vervolgens op "u kunt het hier ophalen" te klikken, kunt u zowel het basisrapport als het advies ophalen. Hevige regenval en hoge rivierafvoeren zorgden

in de jaren negentig voor flink wat wateroverlast. Hierdoor groeide het besef dat klimaatveranderingen en ruimtelijke ontwikkelingen steeds meer wateroverlast met zich mee brengen. De manier waarop Nederland nu omgaat met water is niet toereikend voor de toekomst; gestreefd moet worden naar een waterbeleid met een brede oriëntatie. Het motto is dan ook: "Geef water de ruimte en de aandacht die het verdient". Om inzicht te krijgen in de wenselijke waterhuishoudkundige inrichting van ons land is de commissie waterbeheer ingesteld. Deze onafhankelijke commissie heeft een visie voor het toekomstig waterbeheer opgesteld. Deze visie en een oplossingsstrategie wordt in het rapport verder uitgewerkt. Het rapport is opgebouwd uit twee delen; het advies en het bijbehorende basisrapport met daarin de ideeën waarop het advies gebaseerd is.

DE INTERNETPAGINA www.wb21.nl biedt nog meer interessante mogelijkheden. Door onder "algemene informatie" verder te klikken naar "links", vindt u een verwijzing naar Waterland en Waterring. Vanaf Waterland kunt u meer interessante rapporten over water opvragen. Een deel van de rapporten is gratis op te halen. Via Waterring kunt u de internetpagina's van de waterschappen in Limburg bereiken.

INTERNETPAGINA CNME. Het Centrum voor Natuur- en Milieu-Educatie (stichting CNME) Maastricht en Mergelland heeft sinds kort een eigen internetpagina. Op deze overzichtelijke en goed ogende internetpagina is veel informatie te vinden over de stichting en haar activiteiten. Het internetadres is: www.cnme.nl.

GROOTJANS, K.H.T., H.M.J. DE ROOIJ & J.H. WILLEMS (BEG.), 2000. Restauratiebeheer voor kalkgraslandvegetaties bij het Eysersbos (Eys, Zuid-Limburg). Monitoringsproject fase I, vegetatie en zaadverspreiding. 23 pp. (excl. bijlagen). Ecologisch adviesbureau Grootjans & De Rooij, in opdracht van Stichting Instandhouding IKL. Het rapport is in te zien in de bibliotheek van het Natuurhistorisch Museum te Maastricht of te bestellen door 10 gulden over te maken op bankrek. 35.00.98506 of girorek. 84.44.437

t.n.v. Grootjans & De Rooij, Utrecht, o.v.v. "2000-02" en de naam van het rapport.

In kalkgraslanden zonder beschermde status voert stichting IKL projecten uit gericht op het beheer en inrichting van leefgebieden van bedreigde soorten. Daarom is aan de zuidkant van het Eysersbos en de holle weg tussen Cartils en het Eysersbos een monitoringsproject gestart om te komen tot een adequaat beheer van deze kalkgraslandvegetaties. Hiertoe is in de eerste fase van het project (fase 0) een vegetatieanalyse uitgevoerd. Ook is een zaadvoorraadanalyse gemaakt en beheerplan opgesteld. Aan de hand van het beheerplan zijn in het najaar van 1999 een aantal beheermaatregelen uitgevoerd. In 2000 zijn een aantal maatregelen weer herhaald. Om te onderzoeken of het beheer de gewenste effecten op de vegetatie gehad, is het in 1999 gestarte vegetatieonderzoek voortgezet. Ook is gekeken naar mogelijke bronnen van zaad in de directe omgeving van de onderzoekslocatie. In het rapport worden de resultaten van het onderzoek en de adviezen die hieruit voortvloeien beschreven. Het rapport wordt afgesloten met een samenvatting van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen. Onder meer is vast komen te staan dat het in 1999 ingevoerde maaibeheer al heeft geleid tot een afname van ruigtekruiden en een gunstiger vegetatiestructuur. Bovendien hebben enkele van de aanwezige kenmerken- de soorten zich uitgebreid. Nieuwe kenmerkende soorten zijn echter nauwelijks aangetroffen.

Wie zijn rapport, boek, etc. opgenomen wil zien in deze rubriek, kan een literatuurverwijzing met een korte inhoudsbeschrijving en de bestelwijze opsturen naar de redactie o.v.v. "recent verschenen". De publicaties moeten betrekking hebben op voor Limburg relevante onderwerpen.

Guido Verschoor

